

GESCHIEDKUNDIG OVERZICHT DER STAD.

Ruim eene eeuw, voor onze jaartelling, kwam een volkstam uit *Duitschland*, op houtvloten, den Waalstroom afzakken, en, bekoord door de heerlijke weilanden en schaduwrijke wouden dezer landstreek, vestigde hij zich op den heuveltop van den later aldus genoemden *Hunnerberg*. Wanneer de landen aan den regter-oever van den Waalstroom des winters in eene zee herschapen werden, en dui-zende ijsschotsen, met vereenigd geweld, alles verwoestten, wat hare vernieling durfde trotseren, vonden de bewoners op den heuveltop vrede en veiligheid, terwijl het land hunner naburen eene prooi des waters was geworden.

Toen de krijgsheld JULIUS CESAR zijne met roem bedekte wapenen ook herwaarts bragt, na de onderwerping der Galliërs, omringde men de woningen met wallen en graven, om, ware het mogelijk, de vrijheid te beschermen tegen de woede des Romeinschen adelaars. Nu kreeg het verblijf den naam van *Magum*, een Celtisch woord, dat zoo veel als schuiloord, sterkte, beteekent, omdat de bewoners dezer oorden dáár hunne toevlugt zochten, wanneer het gevaar hunne bezittingen, hunne vrijheid bedreigde.

JULIUS CESAR vereenigde, ondanks de krachtdadige tegenstand der verschillende volkstammen, deze oorden met het uitgestrekte Romeinsche rijk. In zijne volgende krijgs-verrigtingen werd hij dapper bijgestaan door de bewoners dezer landen. Meestal aan de spits van zijn heirleger gesteld, vuurden zij door hun voorbeeld den Romeinschen krijgsman aan, zoodat CESAR, het welgelukken zijner ondernemingen, aan

hunne
De Romein
op prijs te
geene v
barten, e
weld en
landaard
de magt
en stonde
edelen en
De eer
gen viele
en zestig
den zij g
Magum
door den
Het on
tigen vij
vel om a
en aan g
ander ver
vel werd
met de Ro

hunne trouw en moed verschuldigd was. De Romeinsche krijgsoverste wist deze trouw op prijs te stellen; geen slaafsch geweld, geene vuige afpersingen knelden hunne harten, en toen later zijne opvolgers geweld en knevelarijen bezigden, om den landaard alles te ontnemen, trotseerden zij de magt van het wereldberoemde *Rome*, en stonden op onder den krijgskundigen, edelen en dapperen Batavier *CLAUDIUS CIVILIS*.

De eerste veldslagen voor de opstandelingen vielen gelukkig uit, maar in het negen en zestigste jaar, van onze jaartelling, werden zij geslagen, en gedwongen naar hun *Magum* terug te trekken, waar zij weldra door den Romein aangevallen werden.

Het onmogelijke inziende om den magtigen vijand te weérstaan, gaf *CIVILIS* bevel om alles der vlammen over te geven, en aan gene zijde des Waalstreams een ander verblijf op te zoeken. Aan dit bevel werd voldaan, en toen later de vrede met de Romeinen, aan den *IJssel*, weder

gesloten werd, toog men naar *Magum* terug; herstelde al wat door de vlammen was verteerd geworden, en gaf der plaats den naam van *Novio Magum* of *Nieuw Magum*, waarvan later het woord *Nijmegen* of *Nieuwmegen* afgeleid werd.

Vele opgedolvene oudheden, zoowel in als om de stad, zijn vooral de beste bewijzen van het aloude bestaan der stad *Nijmegen*. Deze oudheden zijn meestal Romeinsche en Bataafsche voorwerpen, waarvan een groot aantal op het raadhuis der stad, en bij onderscheidene ingezetenen, aanwezig is. Het zijn lijkbussen, edelgesteenten, gouden, zilveren en koperen penningen, beelden, graf- en altaarsteenen, tegelpannen met de namen der legioenen, enz.

Toen de Romeinen meer en meer van hunne grootheid beroofd werden, kwamen deze gewesten, en ook *Nijmegen*, onder het gebied der Frankische vorsten. Toen reeds moet de stad aanmerkelijk groot

geweest z
den hebbe
voorregte
de geliede
Grooten. D
ste hoedat
voor Nijm
Bekoord d
der verhev
berg, wa
krijgsover
was gew
vesten, e
der geliede
breid kei
In 1245
stuur der
voorregte
sche en F
bleef zij
derd jaren
en graven
vrijheid, n

geweest zijn, en de hoofdplaats dezer oorden hebben uitgemaakt, dewijl zij dezelfde voorregten verkreeg, als de stad *Aken*, de geliefde verblijfplaats van *KAREL den Grooten*. Deze keizer, met de uitmuntendste hoedanigheden begaafd, was vooral voor *Nijmegen* een beschermer en vader. Bekoord door de heerlijke ligging van een' der verhevenste kruinen van den *Hunnerberg*, waar vroeger, door den Romeinschen krijgsoverste *DRUSUS*, eene sterkte aangelegd was geworden, liet hij, op derzelve grondvesten, een prachtig slot stichten, vaak een der geliefkoosde verblijven van zijn uitgebreid keizerrijk.

In 1248 kwam *Nijmegen* onder het bestuur der Geldersche opperhoofden; de voorregten, welke de stad van de Roomsche en Frankische vorsten verkregen had, bleef zij behouden. Gedurende vier honderd jaren werd *Nijmegen* door hertogen en graven geregeerd, en toen in 1648 de vrijheid, na de verdrukking en de bloed-

tooneelen, in *Nederland* terugkeerde, deelde de stad in den roem en de welvaart des vaderlands.

Toen in 1473 hertog *KAREL de Stoute* de stad aanviel, verdedigden de ingezetenen zich manhaftig, en weêrstonden langen tijd de hevige aanvallen van den woesten en krijgshaftigen hertog. Alle middelen uitgeput zijnde, om den vijand te weêrstaan, gaf men zich, op billijke voorwaarden, aan *KAREL* over.

In 1494 toen keizer *MAXIMILIAAN* de stad wilde belegeren, vereenigde de burgerij zich met de bezetting, en verdreef het leger des keizers, waardoor de burgers hunnen alouden roem bleven handhaven.

Gedurende den tijd dat *Nederland* onder den ijzeren schepter van *Spanje* zuchtte, werden, meer dan eens, middelen beproefd, om de stad uit de handen der geweldenaars te verlossen. Onder de voorvallen verdient de volgende onze bijzondere opmerking.

MARTEN SCHENK, een Geldersch edelman,

braaf en moedi
1589 des nachts
Spanjaarden ver
Hij trachtte d
men, die aan d
den was deze a
kend, en de
ten werden gen
scheide schuim
den, hadden
SCHENK was d
vartig bega
volks, dat het
redrook, na
krijgsman ver
Denzelfden
men scheurde
schillende de
de hoofdpoo
werden echte
gedaan, en i
Toen in
oorlog in g

braaf en moedig in den strijd, wilde in 1589 des nachts de stad van het juk der Spanjaarden verlossen.

Hij trachtte door een der huizen te komen, die aan de kade liggen, maar weldra was deze aanval door den vijand bekend, en de krijgsheld en zijne soldaten werden genoodzaakt te vlugten. Verscheidene schuiten, met krijgslieden beladen, hadden reeds den oever verlaten. **SCIENK** was de laatste, die zich in het vaartuig begaf, maar hetzelfde was zoo vol volks, dat het omsloeg, en de krijgsheld verdronk, na den roem van een groot krijgsman verworven te hebben.

Denzelfden dag werd het lijk gevonden; men scheurde het aan stukken, en de verschillende deelen werden met ketens aan de hoofdoorten vastgemaakt. Naderhand werden echter die stukken in eene kist gedaan, en in de groote kerk begraven.

Toen in het midden der 17. eeuw de oorlog in gansch *Europa* woedde, werd

alhier de vrede, in 1678, door de oorlogvoerende mogendheden gesloten.

LODEWIJK XIV, wiens verregaande heerschzucht zich ook tot deze landen uitstreckte, wilde door zijnen krijgsoverste BOUFELERS, de stad bij verrassing innemen; maar de graaf van ATHLONE, bijgestaan door de burgerij, waarbij ook de vrouwen niet ten achteren bleven, versloegen den vijand. Ter gedachtenis dezer gebeurtenis liet het vaderland zilveren gedenkpenningen slaan, en vele jaren na deze luisterrijke verdediging, werd, op den 11. Junij, de dag der overwinning, met vreugde gevierd.

WILLEM V vertoefde, in den aanvang der omwenteling, op het Valkhof.

In het jaar 1794 werd de stad door de Franschen gebombardeerd en ingenomen; door dit bombardement werden vele huizen, maar vooral het Valkhof, schrikkelijk geteisterd. De verdere gebeurtenissen had de stad met het vaderland gemeen.

1794, 1795, 1796, 1797, 1798, 1799, 1800, 1801, 1802, 1803, 1804, 1805, 1806, 1807, 1808, 1809, 1810, 1811, 1812, 1813, 1814, 1815, 1816, 1817, 1818, 1819, 1820, 1821, 1822, 1823, 1824, 1825, 1826, 1827, 1828, 1829, 1830, 1831, 1832, 1833, 1834, 1835, 1836, 1837, 1838, 1839, 1840, 1841, 1842, 1843, 1844, 1845, 1846, 1847, 1848, 1849, 1850, 1851, 1852, 1853, 1854, 1855, 1856, 1857, 1858, 1859, 1860, 1861, 1862, 1863, 1864, 1865, 1866, 1867, 1868, 1869, 1870, 1871, 1872, 1873, 1874, 1875, 1876, 1877, 1878, 1879, 1880, 1881, 1882, 1883, 1884, 1885, 1886, 1887, 1888, 1889, 1890, 1891, 1892, 1893, 1894, 1895, 1896, 1897, 1898, 1899, 1900, 1901, 1902, 1903, 1904, 1905, 1906, 1907, 1908, 1909, 1910, 1911, 1912, 1913, 1914, 1915, 1916, 1917, 1918, 1919, 1920, 1921, 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940, 1941, 1942, 1943, 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1951, 1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 2680, 2681, 2682, 2683, 2684, 2685, 2686, 2687, 2688, 2689, 2690, 2691, 2692, 2693, 2694, 2695, 2696, 2697, 2698, 2699, 2700, 2701, 2702, 2703, 2704, 2705, 2706, 2707, 2708, 2709, 2710, 2711, 2712, 2713, 2714, 2715, 2716, 2717, 2718, 2719, 2720, 2721, 2722, 2723, 2724, 2725, 2726, 2727, 2728, 2729, 2730, 2731, 2732, 2733, 2734, 2735, 2736, 2737, 2738, 2739, 2740, 2741, 2742, 2743, 2744, 2745, 2746, 2747, 2748, 2749, 2750, 2751, 2752, 2753, 2754, 2755, 2756, 2757, 2758, 2759, 2760, 2761, 2762, 2763, 2764, 2765, 2766, 2767, 2768, 2769, 2770, 2771, 2772, 2773, 2774, 2775, 2776, 2777, 2778, 2779, 2780, 2781, 2782, 2783, 2784, 2785, 2786, 2787, 2788, 2789, 2790, 2791, 2792, 2793, 2794, 2795, 2796, 2797, 2798, 2799, 2800, 2801, 2802, 2803, 2804, 2805, 2806, 2807, 2808, 2809, 2810, 2811, 2812, 2813, 2814, 2815, 2816, 2817, 2818, 2819, 2820, 2821, 2822, 2823, 2824, 2825, 2826, 2827, 2828, 2829, 2830, 2831, 2832, 2833, 2834, 2835, 2836, 2837, 2838, 2839, 2840, 2841, 2842, 2843, 2844, 2845, 2846, 2847, 2848, 2849, 2850, 2851, 2852, 2853, 2854, 2855, 2856, 2857, 2858, 2859, 2860, 2861, 2862, 2863, 2864, 2865, 2866, 2867, 2868, 2869, 2870, 2871, 2872, 2873, 2874, 2875, 2876, 2877, 2878, 2879, 2880, 2881, 2882, 2883, 2884, 2885, 2886, 2887, 2888, 2889, 2890, 2891, 2892, 2893, 2894, 2895, 2896, 2897, 2898, 2899, 2900, 2901, 2902, 2903, 2904, 2905, 2906, 2907, 2908, 2909, 2910, 2911, 2912, 2913, 2914, 2915, 2916, 2917, 2918, 2919, 2920, 2921, 2922, 2923, 2924, 2925, 2926, 2927, 2928, 2929, 2930, 2931, 2932, 2933, 2934, 2935, 2936, 2937, 2938, 2939, 2940, 2941, 2942, 2943, 2944, 2945, 2946, 2947, 2948, 2949, 2950, 2951, 2952, 2953, 2954, 2955, 2956, 2957, 2958, 2959, 2960, 2961, 2962, 2963, 2964, 2965, 2966, 2967, 2968, 2969, 2970, 2971, 2972, 2973, 2974, 2975, 2976, 2977, 2978, 2979, 2980, 2981, 2982, 2983, 2984, 2985, 2986, 2987, 2988, 2989, 2990, 2991, 2992, 2993, 2994, 2995, 2996, 2997, 2998, 2999, 3000, 3001, 3002, 3003, 3004, 3005, 3006, 3007, 3008, 3009, 3010, 3011, 3012, 3013, 3014, 3015, 3016, 3017, 3018, 3019, 3020, 3021, 3022, 3023, 3024, 3025, 3026, 3027, 3028, 3029, 3030, 3031, 3032, 3033, 3034, 3035, 3036, 3037, 3038, 3039, 3040, 3041, 3042, 3043, 3044, 3045, 3046, 3047, 3048, 3049, 3050, 3051, 3052, 3053, 3054, 3055, 3056, 3057, 3058, 3059, 3060, 3061, 3062, 3063, 3064, 3065, 3066, 3067, 3068, 3069, 3070, 3071, 3072, 3073, 3074, 3075, 3076, 3077, 3078, 3079, 3080, 3081, 3082, 3083, 3084, 3085, 3086, 3087, 3088, 3089, 3090, 3091, 3092, 3093, 3094, 3095, 3096, 3097, 3098, 3099, 3100, 3101, 3102, 3103, 3104, 3105, 3106, 3107, 3108, 3109, 3110, 3111, 3112, 3113, 3114, 3115, 3116, 3117, 3118, 3119, 3120, 3121, 3122, 3123, 3124, 3125, 3126, 3127, 3128, 3129, 3130, 3131, 3132, 3133, 3134, 3135, 3136, 3137, 3138, 3139, 3140, 3141, 3142, 3143, 3144, 3145, 3146, 3147, 3148, 3149, 3150, 3151, 3152, 3153, 3154, 3155, 3156, 3157, 3158, 3159, 3160, 3161, 3162, 3163, 3164, 3165, 3166, 3167, 3168, 3169, 3170, 3171, 3172, 3173, 3174, 3175, 3176, 3177, 3178, 3179, 3180, 3181, 3182, 3183, 3184, 3185, 3186, 3187, 3188, 3189, 3190, 3191, 3192, 3193, 3194, 3195, 3196, 3197, 3198, 3199, 3200, 3201, 3202, 3203, 3204, 3205, 3206, 3207, 3208, 3209, 3210, 3211, 3212, 3213, 3214, 3215, 3216, 3217, 3218, 3219, 3220, 3221, 3222, 3223, 3224, 3225, 3226, 3227, 3228, 3229, 3230, 3231, 3232, 3233, 3234, 3235, 3236, 3237, 3238, 3239, 3240, 3241, 3242, 3243, 3244, 3245, 3246, 3247, 3248, 3249, 3250, 3251, 3252, 3253, 3254, 3255, 3256, 3257, 3258, 3259, 3260, 3261, 3262, 3263, 3264, 3265, 3266, 3267, 3268, 3269, 3270, 3271, 3272, 3273, 3274, 3275, 3276, 3277, 3278, 3279, 3280, 3281, 3282, 3283, 3284, 3285, 3286, 3287, 3288, 3289, 3290, 3291, 3292, 3293, 3294, 3295, 3296, 3297, 3298, 3299, 3300, 3301, 3302, 3303, 3304, 3305, 3306, 3307, 3308, 3309, 3310, 3311, 3312, 3313, 3314, 3315, 3316, 3317, 3318, 3319, 3320, 3321, 3322, 3323, 3324, 3325, 3326, 3327, 3328, 3329, 3330, 3331, 3332, 3333, 3334, 3335, 3336, 3337, 3338, 3339, 3340, 3341, 3342, 3343, 3344, 3345, 3346, 3347, 3348, 3349, 3350, 3351, 3352, 3353, 3354, 3355, 3356, 3357, 3358, 3359, 3360, 3361, 3362, 3363, 3364, 3365, 3366, 3367, 3368, 3369, 3370, 3371, 3372, 3373, 3374, 3375, 3376, 3377, 3378, 3379, 3380, 3381, 3382, 3383, 3384, 3385, 3386, 3387, 3388, 3389, 3390, 3391, 3392, 3393, 3394, 3395, 3396, 3397, 3398, 3399, 3400, 3401, 3402, 3403, 3404, 3405, 3406, 3407, 3408, 3409, 3410, 3411, 3412, 3413, 3414, 3415, 3416, 3417, 3418, 3419, 3420, 3421, 3422, 3423, 3424, 3425, 3426, 3427, 3428, 3429, 3430, 3431, 3432, 3433, 3434, 3435, 3436, 3437, 3438, 3439, 3440, 3441, 3442, 3443, 3444, 3445, 3446, 3447, 3448, 3449, 3450, 3451, 3452, 3453, 3454, 3455, 3456, 3457, 3458, 3459, 3460, 3461, 3462, 3463, 3464, 3465, 3466, 3467, 3468, 3469, 3470, 3471, 3472, 3473, 3474, 3475, 3476, 3477, 3478, 3479, 3480, 3481, 3482, 3483, 3484, 3485, 3486, 3487, 3488, 3489, 3490, 3491, 3492, 3493, 3494, 3495, 3496, 3497, 3498, 3499, 3500, 3501, 3502, 3503, 3504, 3505, 3506, 3507, 3508, 3509, 3510, 3511, 3512, 3513, 3514, 3515, 3516, 3517, 3518, 3519, 3520, 3521, 3522, 3523, 3524, 3525, 3526, 3527, 3528, 3529, 3530, 3531, 3532, 3533, 3534, 3535, 3536, 3537, 3538, 3539, 3540, 3541, 3542, 3543, 3544, 3545, 3546, 3547, 3548, 3549, 3550, 3551, 3552, 3553, 3554, 3555, 3556, 3557, 3558, 3559, 3560, 3561, 3562, 3563, 3564, 3565, 3566, 3567, 3568, 3569, 3570, 3571, 3572, 3573, 3574, 3575, 3576, 3577, 3578, 3579, 3580, 3581, 3582, 3583, 3584, 3585, 3586, 3587, 3588, 3589, 3590, 3591, 3592, 3593, 3594, 3595, 3596, 3597, 3598, 3599, 3600, 3601, 3602, 3603, 3604, 3605, 3606, 3607, 3608, 3609, 3610, 3611, 3612, 3613, 3614, 3615, 3616, 3617, 3618, 3619, 3620, 3621, 3622, 3623, 3624, 3625, 3626, 3627, 3628, 3629, 3630, 3631, 3632, 3633, 3634, 3635, 3636, 3637, 3638, 3639, 3640, 3641, 3642, 3643, 3644, 3645, 3646, 3647, 3648, 3649, 3650, 3651, 3652, 3653, 3654, 3655, 3656, 3657, 3658, 3659, 3660, 3661, 3662, 3663, 3664, 3665, 3666, 3667, 3668, 3669, 3670, 3671, 3672, 3673, 3674, 3675, 3676, 3677, 3678, 3679, 3680, 3681, 3682, 3683, 3684, 3685, 3686, 3687, 3688, 3689, 3690, 3691, 3692, 3693, 3694, 3695, 3696, 3697, 3698, 3699, 3700, 3701, 3702, 3703, 3704, 3705, 3706, 3707, 3708, 3709, 3710, 3711, 3712, 3713, 3714, 3715, 3716, 3717, 3718, 3719, 3720, 3721, 3722, 3723, 3724, 3725, 3726, 3727, 3728, 3729, 3730, 3731, 3732, 3733, 3734, 3735, 3736, 3737, 3738, 3739, 3740, 3741, 3742, 3743, 3744, 3745, 3746, 3747, 3748, 3749, 3750, 3751, 3752, 3753, 3754, 3755, 3756, 3757, 3758, 3759, 3760, 3761, 3762, 3763, 3764, 3765, 3766, 3767, 3768, 3769, 3770, 3771, 3772, 3773, 3774, 3775, 3776, 3777, 3778, 3779, 3780,

NADERE BESCHRIJVING DER STAD.

De stad *Nijmegen*, aan den linker Waal-
oever gelegen, levert, van het dorp *Lent*
gezien, een der bekoorlijkste en schoonste
stadsgezigten van *Nederland* op. Wanneer
men, in de schaduwen der lindeboomen, rust,
kan men volop het genoeg smaken, wel-
ke de ligging van *Nijmegen* den bemin-
naar van het schoone en bevallige aan-
biedt. Aan gene zijde van den breeden
Waalstroom verheffen zich de huizen amphi-
theaters gewijze van des *Hunnerbergs* voet
tot aan deszelfs kruin. In het Westelijke
gedeelte der stad verheft zich, met majes-
tueusen trots, de hoofdkerk van *Nijmegen*.
Van den oever der rivier, tot in het bo-
venste gedeelte der stad, ziet men eene
grootte en ruime straat, welke steeds door
eene menigte burgers op- en afgestegen
wordt. In het Oostelijke gedeelte ontwaart
het oog groenrijk lommer op den heuvel-
top, waar vroeger het reusachtige *Valkhof*,

door wallen en torens omringd, zijne grijze tinnen verhief. Achter dit geboomte ziet men het *Belvédère*, een der schoonst gelegen gebouwen der stad. Eene handelsdrijvende menigte en talrijke wandelaars, die zich langs de ruime kade bewegen; eene menigte schepen, die met hunne witte zeilen de rivier op- en afvaren; de stoombooten, die met hun klepperend geraas de zilveren wateren klieven: dit alles vormt een dier tooneelen, welke men met welgevallen in het geheugen terugroept. Vooral wordt de luister van dit tooneel verhoogt, wanneer de laatste stralen der ondergaande zon hunnen gouden gloed in de rivier en op de stad uitstorten; wanneer reeds op een gedeelte der stad de avond zijne graauwe wiken heeft uitgespreid, en het andere schitterend verlicht wordt.

Gemakkelijk en zorgvol wordt de gemeenschap tusschen de Noordelijke deelen van ons vaderland en *Nijmegen* bewerkstelligd. Eene gierbrug gaat, met eene

verbazend
der rivier na
staat uit twe
planken vlo
ven verheffe
dwarsbalk,
door zeven
aan het eind
aan een an
brug aan d
al overgege
van de een
Wanneer
en de ijssci
om den ove
brug te bev
toe kleine
meegsche
zij hij derg
gevaarlijk
en behendi
door de on
doordeze o

verbazende snelheid, van den eenen oever der rivier naar den anderen. Deze brug bestaat uit twee vaartuigen, die door een' planken vloer vereenigd zijn. Op denzelven verheffen zich twee masten met een' dwarsbalk, waarover een touw gaat, dat door zeven schuitjes ondersteund wordt, en aan het einde, in het midden der rivier, aan een anker vast zit. Hierdoor is de brug aan de kracht des strooms geheel en al overgegeven, waardoor zij met gemak van de eene zijde naar de andere giert.

Wanneer des winters het hooge water en de ijsschotsen het onmogelijk maken, om den overtocht der rivier met de gierbrug te bewerkstelligen, bezigt men hiertoe kleine vaartuigen, en ter eere der Nijmeegsche schippers moet men zeggen, dat zij bij dergelijke togten, die dikwijls zeer gevaarlijk zijn, den grootsten moed, kracht en behendigheid aan den dag leggen, waardoor de ongelukken zeldzaam zijn, welke door deze overtogten tot nog toe geschied zijn.

De voornaamste poorten der stad zijn: de Veerpoort, de Kraanpoort, de Meipoort en de St. Stevenspoort, waardoor men, aan de zijde der rivier, binnen de stad kan komen. De overige poorten zijn: de Hezelpoort, de Molenpoort, de Hertogsteegpoort en de Hunnerpoort; in de stad zelve vindt men nog eene poort, de Wiemelpoort genoemd, die tot gevangenis gebruikt wordt.

Onder de voornaamste gebouwen behoort de hoofdkerk, bij de groote-markt gelegen, en in 1272 ingewijd. Het is een oud Gotisch gebouw, rustende op vijf en dertig pilaren, welke het verhevene schoone der kerk aanmerkelijk verhoogen. Met de grootste zorgen wordt deze hoofdkerk onderhouden, zoodat zij zich door hare zindelijkheid bijzonder onderscheidt. Het orgel der kerk is zeer beroemd, en wordt voor een der beste en schoonste orgels der wereld gehouden. Dit kunstuk werd door **LODEWIJK KONING** in 1774 voltooid, en heeft meer dan honderd duizend gulden gekost.

In he
de laats
Borano
Gelder
wel der
schoon
haren
vorm,
komen
daarge
heeft
een
en op
waarin
sieder
per,
pense
arna
der b
en m
koper
Ni
beent

In het koor staat eene graftombe, waarin de laatste overblijfsels van KATHARINA VAN BOURBON, gemalin van ADOLF, hertog *van Gelder*, die in 1469 overleed, rusten. Hoewel deze tombe zich niet door bijzondere schoonheid onderscheidt, verdient zij door haren eenvoudigen, stijven en hechten vorm, bijzondere aandacht, dewijl zij volkomen den geest der eeuw, waarin zij daargesteld werd, kenschetst. De tombe heeft eene langwerpige vierkante gedaante; een groote zerksteen bedekt het geheel, en op denzelfden ligt eene koperen plaat, waarin het afbeeldsel der hertogin uitgesneden is. Rondom de tombe zijn, in koper, de twaalf apostelen en de zestien wapenschilden van het geslacht van KATHARINA afgebeeld. De ingang, tot den kelder der begraafplaats, is regts van de tombe, en mede door eenen grooten steen en eene koperen plaat gesloten.

Niet verre van deze tombe, rust het gebeente van MARTEN SCHENK, als ook dat van

den jeugdigen held ADOLF VAN NASSAU, *den Jongen*. Ondanks de gedane navorschingen is het, tot nu toe, niet gelukt, om de begraafplaatsen dezer beide krijgshelden op te sporen. Voor eenige jaren heeft men, bij het ruimen van graven en het gelijk leggen van zerken, eene kist gevonden met zwart fluweel overdekt; nog eenige andere kenteekenen duiden aan, dat een voornaam persoon hiertoe ter eeuwige ruste was gelegd. Kist en graf werden met puin gevuld, en door de ineenstorting van alles werd een verder onderzoek vruchteloos gemaakt.

Vroeger werden in den zoogenaamden blok der kerk de stedelijke statuten, kronijken, giftbrieven, enz. bewaard, welke voor den oudheidkundige tegenwoordig nog veel waarde hebben. Twaalf jaren na de stichting der kerk begon men aan den toren te bouwen, maar dezelve geraakte, door onvoorzigtigheid des torenwachters, in 1429 in brand. Honderd jaar hierna werd de

INGANG TOT DE GROOTE OF ST. STEVENS-KERK.

toren do
telijk v
Een wel
in de la
De h
waarva
geven
bijzond
Gothisc
ligt d
door
werd.
tijd de
Dit g
lend l
later e
niel
Wa
kerkb
voortz
welke
leidde.
vreemd

toren door den bliksem getroffen, gedeeltelijk verwoest, maar weder herbouwd. Een welluidend klokkenspel werd in 1738 in de lantaren des torens geplaatst.

De hoofdingang van het kerkgebouw, waarvan hiernevens eene afbeelding gegeven wordt, is sierlijk en schoon, en bijzonder merkwaardig door zijne geheel Gothische bouworde. Over dezen ingang ligt de latijnsche school, welke vroeger door een groot aantal leerlingen bezocht werd, waarvan velen zich in lateren leeftijd door kunde beroemd gemaakt hebben. Dit gebouw was voorheen met verschillend beeldhouwwerk versierd, maar dat later door de woede der partijzucht vernield werd.

Wanneer men van den aldus genoemden kerkboog de wandeling in eene regte lijn voortzet, komt men aan de Burgstraat, welke vroeger naar den prachtigen burg leidde. Zonderling is het gezigt voor vele vreemdelingen, vooral die onzer Noorde-

lijke provinciën, wanneer zij, voor de Burgstraat in te gaan, aan hunne linkerzijde de Groote-straat afzien. Dan eerst ontwaren zij de hoogte waarop men zich bevindt, dewijl men, van daar, over de Kraanpoort de vaartuigen in den breeden Waalstroom zien kan.

Niet verre in de Burgstraat staat het Raadhuis, hetwelk de vreemdelingen niet moeten verzuimen te gaan zien. Voor korten tijd heeft men goede verbeteringen aan dit gebouw gemaakt, zonder iets van deszelfs oudheid weg te nemen. De stichting van dit overoud stadhuis is niet bekend; alleen weet men, dat, in het jaar 1554, de voorgevel versierd werd met steenen standbeelden der Roomsche koningen en keizers, die de stad gunstig geweest zijn. De voorzaal van het raadhuis is schoon, vooral door de vierschaar, die met rijk versierd en kunstig beeldwerk, pronkt. Hier werden vroeger de lijfstraffelijke zaken gevonnisd. Ook vindt men in deze zaal het houten

stand-
alsmed
beelde
raadse
Op
vindt
oudhe
altaar
Behal
belat
te z
de g
3. e
onth
uit de
gedeel
verste
ten a
gehan
van d
1678 d
1) Die
4 25 cent

standbeeld van keizer KAREL *den Grooten*, alsmede een kunstig uurwerk en het afbeeldsel van het zonderlinge *Nijmeegsche* raadsel (1).

Op eene der galerijen van dit gebouw vindt men in de muren eenige Romeinsche oudheden gemetseld bestaande vooral in altaarsteenen, hoofden van beelden, enz. Behalve deze oudheden zijn nog andere belangrijke voorwerpen in het raadhuist te zien, waaronder het zwaard, waarmede de graven VAN EGMOND en HOORN, op den 3. en 5. Junij des jaars 1568, te *Brussel* onthoofd werden; eenige krijgstoerustingen uit de riddertijden; de keten waaraan een gedeelte van het ligchaam van den veldoverste MARTEN SCHENK, na zijnen mislukten aanval op *Nijmegen*, aan de Burgpoort, gehangen heeft; in eene der bovenzalen van dit gebouw werd den 10. Augustus 1678 de bekende *Nijmeegsche* vrede getee-

---

(1) Dit raadsel is bij den Uitgever dezes verkrijgbaar
à 25 cen's.

kend; men ziet er, ter gedachtenis, de beeldenissen der afgezanten.

Aan het einde der Burgstraat staat de Stads-Schouwburg, waarvan de eerste steen in de maand September van 1838 gelegd werd.

Van het terrein, hoewel niet groot, is zoo veel mogelijk partij getrokken. Het is een schoon en doelmatig gebouw, bevattende eene goede tooneelzaal, een danszaal, teeken-akademie, enz. alles voltooid naar het plan van den stads-architect P. VAN DER KEMP.

De Burgstraat voert ook naar *Nijmeegsch* schoonst en heerlijkst oord, de wandeldreven, namelijk, op het Valkhof. Slechts weinige overblijfselen verheffen zich nog op de grondvesten van den vroeger zoo magtigen burgt.

Men wil dat DRUSUS de grondlegger van het Valkhof geweest zij. Zeker is het, dat KAREL *de Groot*e alhier een rijkspaleis stichtte, hetwelk hem vaak, na het oorlogvoeren of andere staatkundige verrigtingen,

de h
was het
ter. W
scherme
bed mit
terre v
eerlied.
KAREL
gebied
zonen:
Vele
ten, na
gen, o
naam
ren.
Nielt
aanvall
soms d
weder
hoewel
de woe
getuige
rallen v

de heerlijkste genietingen aanbood. Toen was het Valkhof in deszelfs hoogsten luister. Wanneer het paasch-feest den beschermmer van het Christendom tot het gebied uitnoodigde, kwamen van heinde en verre vorsten en ridders, om, met plegtigen eerbied, het grootste Christenfeest te vieren. **KAREL de Groot** verdeelde zijn uitgebreid gebied op het Valkhof onder zijne drie zonen: **KAREL**, **LODEWIJK** en **PEPIJN**.

Vele andere keizers en vorsten bezochten, na **KARELS** dood, den burg van *Nijmegen*, onder anderen ook **FREDERIK I**, bijgenaamd *Barbarossa*, een der kruisvaarderen.

Niettegenstaande het Valkhof dikwijls de aanvallen der Noormannen weerstaan had; soms door deze barbaren vernield, maar weder luistervol was hersteld geworden; hoewel de burg, gedurende duizend jaren, de woede des tijds getrotseerd had, en de getuige van zoo vele merkwaardige voorvallen was geweest, werd, na het bom-

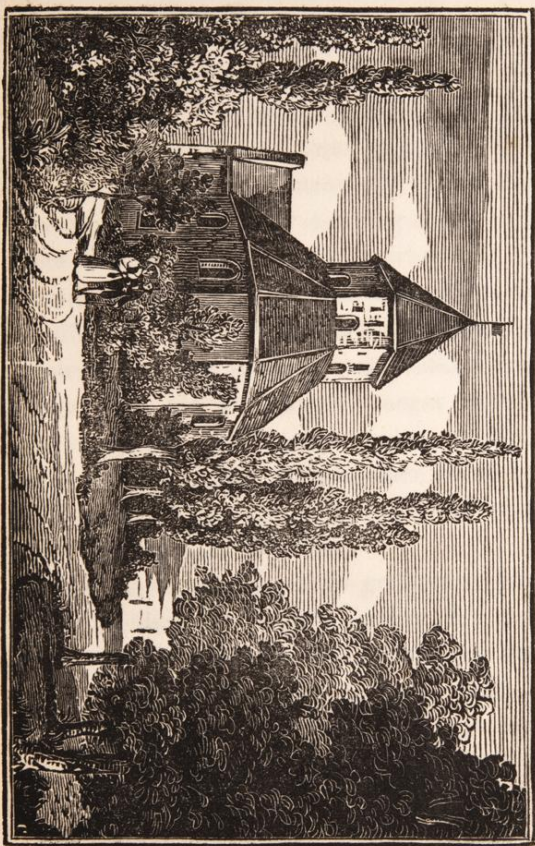
bardement van 1794 door de Franschen, in eene algemeene vergadering der staten, besloten, het grijze slot, ondanks de pogingen der regering van *Nijmegen*, die zulks wilde beletten, als nietig puin te verkoopen. Hierdoor verdween voor altoos het schoonste gedenkteeken dat het vaderland bezat; hetgeen barbaren gespaard hadden; datgene wat hunne harten met eerbied vervuld had, werd door hen verwoest, die het eerwaardig gedenkteeken voor vernieling hadden moeten beschermen.

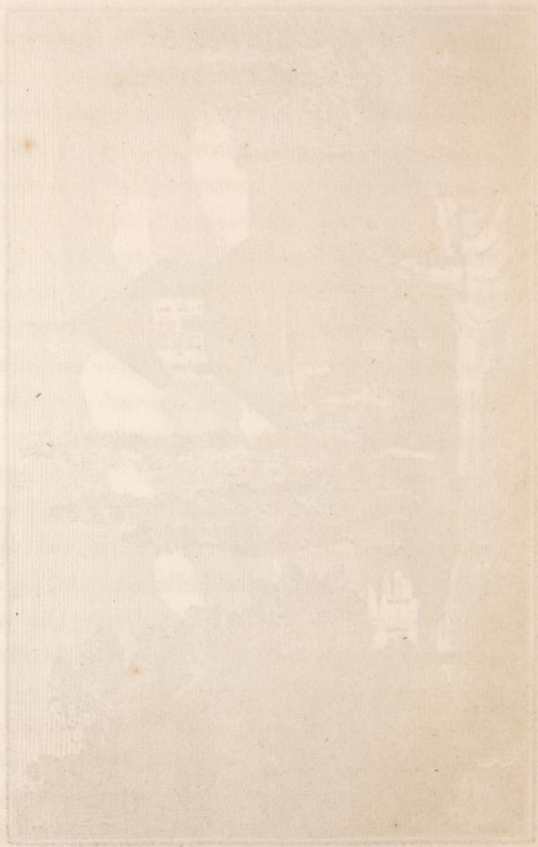
Twee, aldus genoemde, *Heidensche Kapellen*, zijn de eenige overblijfsels, die het den edelen oudheidkundigen IN DE BETOUW mogt gelukken, om aan de vernieling te ontrukken.

In het midden der schoone wandeldre-ven, die den burg vervangen hebben, verheffen zich nog eenige bouwvallen van eene dezer kapellen, beschaduwd door liefelijk geboomte, en bekroond door welrie-

HET VALKHOF 1839.

kende
de vo
In
Valk
ke n
tienh
aan l
buiten
wellig
houw
geloo
wande
taar d
schouw
goden,
Het
te afbe
der lan
bergs, c
Het te
dacht d
gedeelte,
zien zijn.

kende bloemen en heesters, die tusschen de voegen der duifsteen en bloeijen.

In het N. Westelijke gedeelte van het Valkhof is de andere kapel gelegen, welke nog in zijn geheel aanwezig is. De zeshoekige vorm van dit tempeltje, geeft aan hetzelfde een bijzonder voorkomen. De buitenmuren, het dak en den vloer zijn welligt ten tijde van *KAREL den Grooten* gebouwd, zoodat sommige oudheidkundigen gelooven, dat deze kapel vroeger zonder wanden was, en slechts als een hoofdaltaar der Batavieren en Romeinen moet beschouwd worden, waar zij, ter eere hunner goden, dagelijks offerden.

Het nevensgaand plaatje geeft eene juiste afbeelding der kapel, gezien, uit eene der lanen, welke van den ingang des hofbergs, onmiddelijk naar de kapel leidt.

Het tempeltje verdient de bijzondere aandacht der reizigers, vooral het binnenste gedeelte, waar nog eenige oudheden te zien zijn. Het plafond is met figuren in

fresco geschilderd, wier schoone kleuren nog zoo helder zijn, als of dezelve voor korten tijd vervaardigd waren. PAUS LEO III. heeft deze beide kapellen, aan WODAN toegeheilgd, in het jaar 799, op verzoek van KAREL *den Grooten*, tot Christelijke kerkjes ingewijd.

Indrukwekkend, betooverend is het tooneel, dat men van den hofberg mag aanschouwen. Werwaarts men zijne blikken ook mag wenden, overal heerscht eene schoone, prachtige, liefelijke natuur. Stigt rolt de breede Waalstroom, aan den voet des *Hunnerbergs*, zijne zilveren wateren voort. In een blaauwend verschiet, verdwijnt bij Noordwaarts als eene heldere beek tusschen groenbekranste heuvelklingen. Grasrijke weiden, welige landsdounen, de torens van steden en dorpen, verhoogen het treffende van dit bewonderenswaardige natuurtafereel. Wanneer men den stroom afziet, dan gelijkt hij na een dier schilderachtige meren, welke sommi-

ge deelen van *Europa* wereldberoemd maken. Aan den eenen oever eene vrolijke en nijvere stad; aan den anderen een vriendelijk dorp, als in het lommer der boomen verscholen, en de niet bewoonde boorden omzoomd met veelkleurige weilanden, waarin de blanke koe herkaauwende rust, en het nijvere landmeisje de volle uijers aanbiedt. Een uitgestrekt woud schijnt zich in het verwijderde verschiet, even boven de kabelende wateren van het meer, te verheffen, en weérkaatst zijn geboomte, in langwerpige en afgebrokene vormen, in den spiegel der watervlakte. Vele schepen van verschillende grootte en gedaante, zeilen op- of afwaarts, of worden, hoe zwaar ook geladen, medegesleept door de reuzenkrachten van de sleepboot *Hercules*, wiens armen met ontzettend geweld in de wateren der *Waal* woelen, en de kalme stroom met schuimende golven bedekt, dáár, waar de reus zich eenen doortogt baant.

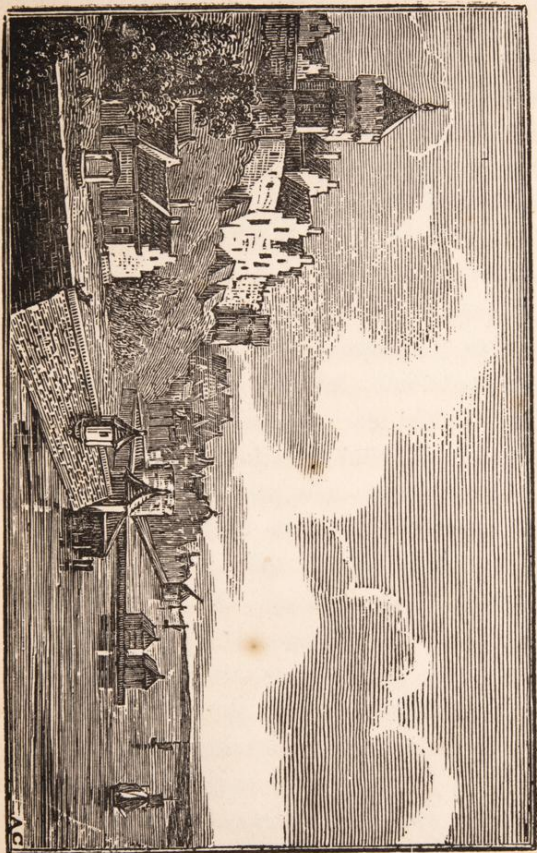
Goddelijk natuurtooneel! Is uwe schoonheid, uw rijkdom minder wereldberoemd dan die van andere plaatsen; verheffen zich in uwen kreits geene hemelhooge bergkruinen, die het harte vreeze inboezemen, het liefelijke, het bevallige schoone van uwe tafereelen, wekt zachte, aangename gewordingen in het harte des beminnaars van het waarachtige schoone.

Bekoorlijk zijn de wandeldreven op en langs het Valkhof. De zachte schaduwen, van het donker en lichtgroen geboomte, noodigen den wandelaar uit, om eenige oogenblikken in dit lustoord te vertoeven, en de genoegens der stille eenzaamheid te smaken. Wanneer men op eene der zuilen rust, welke aan den voet der ruïne liggen, en nadenkt, dat op deze plaats hoo-ge boomen, duizendkleurige bloemen, zandpaden en graszoden, den cederhouten vloer, de rijkvergulde wanden, de zuilengangen vervangen hebben, welke gewaarwordingen wellen dan niet in het harte op? . . . .

we schoon-
eldberoemd
rheffen zich
ooge berg-
nboezemen,
choone van
aangename
beminnaars

reven op en
schaduwen,
n geboomte,
om eenige
e vertoeven,
e zzaamheid te
ene der zui-
met der ruïne
eze plaats hoo-
bloemen, zand-
erhouten vloer,
e zuilengangen
waarwordingen
e op?....

HET VALKHOF VOOR 1795

Pr
het
burg
ze v
slotge
van a
toren
het h
omrit
verde
Valk
Noor
vjan
bore
als e
datge
hadd
ters
godd
schitt
schijn
Gelde
vecker

Prachtig en trotsch was de ligging van het keizerslot; zijn Gothische vierkante burgtoren stak zijnen kruin, als een grijze wachter, boven de hem omringende slotgebouwen uit, en bespiedde den vijand van alle zijden. Hooge muren, door waltorens verdedigd, wier grondvesten tot in het hart des *Hunnerberg's* doordrongen, omringden het aloude keizerslot, en zóó verdedigd, zóó beschermd, weêrstond het Valkhof menigen aanval, der Galliërs en Noormannen; werd vaak door den woesten vijand door eene zee van vuur omringd, boven wiens gloed en damp de burgtoren, als eene rots, het hoofd verhief, en datgene, wat de vlammen niet gespaard hadden, kwam, uit eerbied voor de stichters des burgslots, maar vooral door zijne goddelijke ligging, uit den aschhoop, met schitterenden glans en luister, weder te voorschijn. En helaas, in het jaar 1796 werd *Gelderland's* kroon, *Neêrland's* gedenkteeken, voor eene som van negentig dui-

zend vier honderd gulden verkocht, en ge-
sloopt!

Eene schoone wandeling brengt ons door
het Bosch naar de *Belvédère*. Hier stond
vroeger een grijze toren, waar de hertog
van *Parma*, gedurende zijn verblijf al-
hier, zich dikwijls begaf, bekoord door de
prachtige vergezigten, die het oog van de-
zen toren aanschouwt. Op de grondvesten
van dezen toren liet het stedelijke bestuur
een hoog gebouw oprigten, met een plat
dak voorzien, om van dáár, heinde en ver-
re, te kunnen blikken. Men gaf hetzelfde,
om deszelfs ligging, den naam van *Belve-
dère*, Schoonzigt; het gebouw wordt steeds
met de grootste zorgen onderhouden. De
Belvédère staat voor alle vreemdelingen
open, mits betalende vijf en twintig cen-
ten; ook kan men, des verkiezende, al-
daar de noodige ververschingen verkrijgen.

Wanneer men op het vlak der *Belvédè-
re* gekomen is, overtreffen de vergezigten
de verwachting van alle bewonderaars der

natuur. Een geheel nieuw panorama spreidt zich om hen heen. Niets belet hier het gezicht om zoo ver door te dringen, als het oog slechts mogelijk is. Men blik op het grootste gedeelte van *Gelderland*, wiens vruchtbare velden, door stroomen en beken doorsneden, Noord- en Oostwaarts, door eenen gordel van bloeiende en lagchende heuvelklingen omringd worden. *Noord-Brabant's* velden; *Limburg's* graanrijke akkers; de trotsche wouden van het land van *Kleef*; vele steden, talrijke dorpen; de rivieren de *Waal*, den *Rijn*, de *Maas* en den *Yssel*, die zich als zilveren snoeren om de landsdouwen heen kronkelen. Alles, ja, alles wat het oog ontwaart, dringt tot in het harte door, en schenkt der ziele genot.

Wanneer men de *Belvédère* verlaat, is eene wandeling langs de kade zeer aan te bevelen. Men begeeft zich andermaal over het Bosch en gaat den Lindenberg af, waardoor men zich een denkbeeld, van de

zonderlinge ligging der stad, zal kunnen vormen. Door de Veerpoort komt men aan den oever des breedten Waalstreams. De beweging en het gewoel van eene handeldrijvende en nijvere bevolking; de aankomst en het afvaren der beurtschepen en stoombooten geven aan deze wandeling veel bevalligs.

Wanneer men zich op de helft der kade bevindt, waar vele en vrolijke herbergen den wandelaar tot rusten uitnoodigen, bereikt men de kraan, zijnde een rond en hecht gebouw, dat des winters bij zwaren ijsgang, wanneer de stroom buiten zijne oevers treedt, de stad voor vele onheilen bewaart; ook bezigt men dit gebouw, om schepen te laden of te lossen, enz.

Niet verre van de kraan komt men door de Meipoort op de Lagemarkt, van waar men zich door de Priemstraat en de Smidsstraat weder naar de Groote-Markt begeeft. Op deze wandeling komt men langs de Korenmarkt, waar vroeger een hospitaal

en commanderie der Ridder van *St. Jan van Jeruzalem* stonden. Deze gebouwen werden gesticht door ALARDUS, burggraaf van *Nijmegen*, en zijne gemalin UDA, in den jare 1196. Keizer HENDRIK VI. nam het gesticht onder zijne bescherming, en gaf aan hetzelfde, benevens andere vrome Christenen, vele voorregten, zoo als de oude kronijken vermelden.

De pelgrims, die uit *Noord-Europa* naar het *Heilige Land* togen, vonden hier bescherming en huisvesting. Drie priesters verrigten er de godsdienst; vele broederknechten droegen zorg voor de pelgrims, of deelden wekelijks iets, van de bezittingen des gestichts, aan den armen broeder mede.

Na het overlijden van den laatsten commandeur, te *Nijmegen*, BERNHARDUS VAN GOLTSTEIN, in Januarij 1638, werden de goederen der ridderorde van *St. Jan* gevoegd bij die, welke het algemeene armbestuur der stad toebehoorden.

In het jaar 1566 werd de kerk aan de

Hervormden afgegeven, en in 1579 werden zij in dit bezit bevestigd. De kerk werd nochtans in 1650 afgebroken en verkocht, en de plaats waarop dezelve stond, met een gedeelte van het kerkhof, in eene markt hervormd. Het convent werd in 1656 tot eene hooge school verordend, waar men openlijke redevoeringen, promotiën, discutiën, enz. zou houden, gelijk uit een opschrift, boven den ingang, nog kan gezien worden. Na het verval der akademie, werd het groot auditorium, in den jare 1686, aan de vlugtelingen uit *Frankrijk*, tot uitoefening van hunne godsdienst, afgegeven. Dit auditorium werd in 1701 in eene kerk veranderd, en van dien tijd af bleef zij het godshuis der Waalsche gemeente. Een gedeelte van het hospitaal, met het huis des commandeurs, verstreckte tot eene woning voor een' of meer predikanten.

Behalve dit gesticht had men vroeger hier nog vele andere kloosters en kapel-

len, w
 en rijk
 enburg
 is onzek
 einde d
 klooster
 van het
 regtsge
 len. L
 onder
 derlan
 Toer
 was ge
 een ge
 in een
 gedeelt
 het aa
 terwijl
 huis w
 voor d
 Het ge
 rijksmu
 anderin

len, waarvan het oudste, aanzienlijkste en rijkste, dat van Mariënberg of Mariënburg was. De stichting van dit convent is onzeker; waarschijnlijk is zulks op het einde der twaalfde eeuw geschied. Dit klooster lag buiten de stad, en de nonnen van hetzelfde stonden onder het kerkelijk rechtsgebied van den aartsbisschop van *Keulen*. Later stonden de geestelijke vrouwen onder het opzicht der bisschoppen van *Nederland*.

Toen de hervorming hier in *Nederland* was gevestigd, werden eenige huizen, en een gedeelte van het kerkhof des convents, in een stads-doelen veranderd; een ander gedeelte werd aan bijzondere personen tot het aanleggen van tuinen, enz. afgegeven; terwijl het klooster zelve tot een munt-huis werd ingeruimd, alsmede tot woning voor den muntmeester en zijne gezellen. Het geheel werd, na het stilstaan der rijksmunt, openlijk verkocht. Vele veranderingen ondergingen, na dien tijd, de

verschillende gebouwen van het convent. In onze dagen vormt een groot gedeelte 's rijks arsenaal, een ander eene katoenspinnerij, weer een ander gedeelte een hospitaal en eene kazerne.

De tegenwoordige Roomsche kerk, in de Broederstraat, was vroeger een gesticht der Dominicanen of Predikheeren, wier orde in het jaar 1216 door den Spaanschen monnik DOMINICUS was ingesteld geworden. Op verzoek van MARGARETHA, gemalin van REINOUDE I, graaf van *Gelre*, kwamen de Predikheeren binnen deze stad, en werd hun, in het jaar 1375, eene kerk en een klooster afgestaan.

KATHARINA van *Beijeren*, echtgenoot van WILLEM van *Gelre* en *Gulik*, werd, op haar verzoek, in deze kerk begraven. Zij had het gesticht met vele vaste goederen beedeeld, opdat de Predikheeren eeuwige missen zouden lezen, voor de ruste harer ziele en der zielen van alle afstervende vorsten en vorstinnen van *Gelre* en *Gulik*.

In het jaar 1672 stortte een gedeelte des gewelfs van het koor in, hetwelk bij de belegering der stad, door eene bom was gebarsten geworden; later werd de kerk hersteld, door de Protestanten verlaten, en ten dienste der Roomsch-Katholijken afgestaan.

Wij zouden nog van vele andere kloosters en kerken kunnen spreken, maar het weinige, dat wij van dezelve weten, is minder belangrijk. Het gewezen klooster en de kerk der Regulieren is tegenwoordig het oude burger-gasthuis, een gesticht hetwelk vele eigendommen bezit, uitmuntend onderhouden wordt, en door den vreemdeling dient bezigtigd te worden. De vroegere St. Nikolaas-gasthuiskerk is tegenwoordig de kerk der Luthersche gemeente. Het gewezen klooster en de kerk op den Hessenberg is thans een weeshuis, dat, even als het gasthuis, door de zorgen der regenten, allen lof verdient.

Nijmegen telt ruim 18,000 inwoners,

die meestal van den koophandel leven. Men heeft hier, behalve eene katoenspinnerij, vele leerlooijerijen, brouwerijen, twee zoutketen, zeepfabrieken, enz. Ook heeft men er eenige tabaksdozen-fabrieken, die hare voortbrengselen naar de overige werelddeelen verzenden. De expeditiehandel, de scheepvaart, maar vooral de handel in koloniale waren brengen de stad vele en groote voordeelen aan.

De stad is omringd door hooge wallen en bolwerken, en wordt daarenboven door twee sterkten, Oost- en Westwaarts der stad gelegen, verdedigd.

Voor dat wij *Nijmegen* verlaten en deszelfs heerlijke omstreken bezigtigen, zullen wij, in weinige woorden, de voornaamste mannen opnoemen, die hier het levenslicht ontvangen hebben.

De wiskunstenaar DANIEL VAN SANTBEEK, van wien wij nog eenige werken bezitten; de dichters FRANS VAN KRANEVELD en GERARD VAN VALKENBURG; PAULUS VAN NIM-

wees,
gij, van
stree; de
een van D
nisten CAR
VAN GOOLZ
en is de
L. Exc. de
een der
tuur- en
eeuw; T
MAN; d
attelier
Nog me
schoonst
gelegen
grooten
Guzor
tuit vo
uitmunt
tafsche
of om d
Ook wil

WEGEN, hofprediker van CHRISTINA, koningin, van *Zweden*; de regtsgeleerde CANNISIUS; de hoogleeraren MEIJER en NOOD; een van *Duitschland's* beroemdste componisten CARL FRIEDRICH MULLER; de schilder VAN GOOIJEN; de oudheidkundigen SMETIUS en IN DE BETOUW; de dichter G. TEN HOET; Z. Exc. de luit. generaal baron KRAIJENHOFF, een der grootste vestingbouwkundige natuur- en sterrekundige der negentiende eeuw; Z. Exc. de luitenant generaal DE MAN; de landschapschilder CHRIST, wiens atelier voor vreemdelingen openstaat, enz. Nog moeten wij melden dat in een der schoonste gebouwen der stad, op het Bosch gelegen, vroeger het verblijf van den grooten VAUBAN, de WelE. Gestr. heer GUIJOT, zoon des oprigters van het instituut voor doofstommen te *Groningen*, een uitmuntend kabinet van Romeinsche en Baatafsche oudheden bezit, hetgeen alles in of om de stad *Nijmegen* gevonden werd. Ook wil men dat keizer HENDRIK, in het

jaar 1165, op het Valkhof werd geboren, en sommige schrijvers zeggen dat **CLAUDIUS CIVILIS**, de grondlegger der Bataafsche vrijheid, alhier het levenslicht zou ontvangen hebben.